

1923
N 4-5
1923, 4-5

173724

1923
N 4-5

173724

V.N. Karazin Kharkiv National University

00282160 6

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

~~1934~~
1934
100/200
МІСЯЧНИК

1923
525 а/з

4-5

И. Н. - 4/1
6 - КД

ХАРКІВ

1923

У Харкові виходить український громадсько-політичний
і літературно-науковий місячник.

„Червоний Шлях“

Редактор Г. Ф. Гринько.

В журналі беруть участь: Аусем (Берлін), Айзеншток, Акад. Багалій, Брандлер (Германія), Проф. Бузук (Одеса), Е. Варга (Германія), Вертгайм (Австрія), проф. Вовків (Одеса), проф. Веселовський, Васильченко, В. Гадзінський, проф. Герасимович, Ант. Головка (Полт.) проф. Гордієвський (Одеса), П. Грунський, М. Грінченко, С. Драгоманів, Ол. Дорошкевич, Ол. Досвітній (Катеринослав), Ф. Р. Дунаєвський, Драй-Хмара (Жам. на Под.), Акад. Еварницький, проф. П. Єфремів (Катер.), проф. Е. Ернст (Київ), проф. Желехівський, проф. Жук (Чернігів), В. П. Затонський, Д. Загул, М. Івченко, М. Йогансен, Н. Калюжний (Відень), Капельгородський (Лубні), Єв. Касяненко (Берлін), Г. Клунний (Київ), Г. Коляда, Г. Коцюба, Копиленко, Ів. Кулик, проф. Кузнецов (Харків), проф. Кучеренко, О. Кисіль, Ол. Курило, Л. Курбас, П. Ладан (Берлін—«Космос»), М. Лебединець (Варшава), Д. З. Лебідь, М. Левицький (Київ), М. Левицький (Прага), М. Любченко, Мануїльський, проф. Я. Мамонтів, Ю. Меженко, О. Мізерницький, проф. Меллер (Київ), проф. Ю. Михайлів, С. Мазлах, Міяковський, Максимович, проф. З. Неєдлі (Чехія), Нексе (Данія), Ів. Немоловський, Ю. Озерський, проф. С. Остапенко, А. Панів, проф. О. Підгаєцький, С. Пилипенко, проф. М. Плевако, В. Поліщук, М. Полоз, Ол. Попів, П. Попів, А. Прийдешній, В. Радиш, Х. Г. Раковський, Нат. Романович-Ткаченко, Равич-Черкаський, П. Свашенко (Чернігів), проф. С. Семковський, Ів. Сенченко, проф. Слабченко, проф. Синявський Ол. Слісаренко, М. О. Скрипник, П. Солодуб, В. Сосюра, Як. Савченко, М. Семенко, Мар. Терещенко (Київ), Мик. Терещенко (Київ), П. Тичина, проф. Тимофіїв, Акад. П. Тутківський, Триліський, проф. О. Федоровський, М. В. Фрунзе, М. Хвильовий, Гнат Хоткевич, Ан. Хвиля, проф. О. Хлюп (Чехія), Чалий, Я. Чепіга, В. Чередниченко (Полтава), М. Чернявський (Херсон), Чубарь, П. Червоний, Ів. Шевченко (Харків), Г. Шкурупій, Ол. Шумський, В. Щепотьев (Полтава), проф. Д. Щербаківський, проф. Б. Якубський (Київ), М. Яворський (Харків), Мих. Яловий, проф. Яната та інші.

Див. 3 стор. обіюрти.

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ
І ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ
МІСЯЧНИК

РЕДАКТОР Г. Ф. ГРИНЬКО

100(24)

№ 4—5

СЕРПЕНЬ

1923

Друкарня - Літографія
«КНИГОСПІЛКИ»
Харків, Нетеч. наб., 14.

ЗМІСТ

	Стор.
Г. Коляда—Демонстрація	1
І. Ю. Кулик—Фрагменти з поеми «Крим»	3
Л. Піонтек—Тобі.—Сонце	4
О. Слісаренко—«Уот Уітмен»	5
П. Филипович—Мономах	5
О. Журлива—Металом горно диха знов	6
Ладя Могилянська—Купальські трави	6
Гео Шкурупій—Повстання (з Верхарна)	7
О. Соколовський—Поема одного життя	10
 А. Головка—Червоний роман	 31
С. Пилипенко—Афарбіт	62
М. Чернявський—Земля	70
Гнат Хоткевич—В Коршмі	78
 Х. Раковський—П'ять років Української Радянської влади	 88
Е. Квірінг—Крутий поворот чи розгортання попередньої роботи	107
С. Пилипенко—Винниченко й Курах	113
 Ф. Дунаєвський—Професійний добір	 120
Акад. П. Тутківський—Подорож по Київщині	140
 ✓ О. Дорошкевич—Ідеологічні постаті в українській літературі після Шевченка	 160
В. Гадзінський—Ще кілька слів до питання «форми і змісту»	174
Г. Гейне—Тип «буржуа» в драмі Штернгейма	180
Листи М. Драгоманова до Лесі Українки.—Подав І. Ткаченко	187
 Мирон—Життя українців у Канаді	 201
Г. Піддубний—Біржова вакханалія	215
Й. Вертгейм—Австрія, яко республіка	218
 Хроніка	 228
Бібліографія	267
 Листи до редакції	 288
Книжки, надіслані до редакції	291
Об'яви.	

ГР. КОЛЯДА.

ДЕМОНСТРАЦІЯ.

Дурнеє сонце нагорі.

А унизу:

бетон,

залізо,

брук.

...В столиці робітничій

розлягся гук:

— На площу!

— на майдан!

...майда-а-ан!

Ріки чорні—робітники
припали пилом металевим.

Плив човен попереду—
китайковий Стяг.

Ріки чорні—робітники
стискали серце масове...

Із міху Велетня—Титанів
стреміла буря в серце...

Роздувався жар!

Огонь спадав на них...

В очах блакить...

Немов присипаний росою, трояндовий бутон,
вид робітника блищав пилом вогневистим!..

Пожежно

горючою нафтою,

гукав «мільйон»:

— О, ми покажем їм—
західній сволочі в ціліндрах!
О, ми докажем їм,
що влада наша сильна та могутня,
що влада наша—
бетон,
залізо,
метал!..

Майдан...

Вже повні береги наляті чавуном бурхливим...

—Робітники.

Червоне військо кроком безупинним,
мов танка, врізалось
і
стало.

Барабан ударив дробом полохливим!

Барабан ударив дробом полохливим:

Смерть!

Смерть катам!

Натовп робочий

став на майдані.

Прапори гаркнули крик:

«Не останній!»

Червоні!

Червоні!

Червоні!

Коні метушились, бігли...

Червоні!

І. Ю. КУЛИК.

ФРАГМЕНТИ З ПОЕМИ «КРИМ».

Перекоп.

Роскішний, баєчний Криме!
В кожному кипарисі — кров і біль.
Цокотом зсохлих кісток, а не римами,
Пісню складати тобі.
Іх падало тисячі, тисячі
За волю майбутніх мільйонів:
Де ж той сницар, що з мarmору висіче
Стільки надгробних колон?
Не пишть, не пишть епітафій,
Не гукайте гучної слави:
Де ж той поет, що потрапив би
Висловить цю славу словами?
Не вдягайте жалібних риз,
Не плачте над рваними ранами:
Де вони, ці океани,
Що вмістили б стільки сліз?
Тільки знаю: знов над окопами
Забуває буяний цвіт,
Та в аналах СРР Європи —
Житимеш, житимеш, Перекопе,
Мавзолей невмиручих мерців.

Севастопіль.

Панорама. Малахів курган.
І верхів'я братської могили.
Скільки їх, робітників і селян
Головами тут наложили!..
Одинадцять місяців бій...
Скільки серць нанизали багнети!
І панночка в сукні голубій
Висліпилась лорнетом.
І пече. Невблаганно. Наскрізь:
Жили й померли рабами...
— З якою б насолодою перегриз
Ваше горло, панночко, зубами!
Ні, не можу. Не знаю слів.
Панорама... Трагедія? Фарс?
— Пом'яніть усопших рабів
І божих і царських...

Крим, червень 1923 р.

Л. ПІОНТЕК.

Т О Б І.

Як перший дзвін після глупої півночі
сповіщає про народження нового Дня,
так наша Революція
несе душі людини
барвисто-радісну звістку
про майбутній Соціалізм.

С О Н Ц Е.

I

Кричав
голосний
сум,
наче вогняне море;
в тумані
страждала
схвильована далечінь;
з божевільним зойком
у соняшному погляді
чорна журба
кадила
стони.

А день
був
безхмарний,
яскравий,
але грізний,
і з димарів
хворим бредом
вилітав
дим.
Дзвони
кидали
вогні Повстань,
і кожду їх іскру
ковтала
ніч.

II

Залилися кров'ю білі далі,
радісно сміявся дощ веселих
куль,
танцювало все в кривавій
музиці Повстання.
Благословляємо
ми
велике Сьогодні,
що влило
в наші душі
революційну
міць.

III

Вулиці
гули
недавніми
згуками
краси
Безумства;
дзвони
орали
повітря
акордами перемоги.—
Ми перемогли,—
Ми!
Зійшло Червоне Сонце.

ОЛЕКСА СЛІСАРЕНКО.

«УОТ УІТМЕН»

Я чоловік
Такий звичайний, що аж смішно—
Ріка кришталева у смердючих берегах.
Віки
Шелестять наді мною крилами.
Тремтіння і жах
Перетоплюю на сміливість у своїх гамарнях,
Слухаю шуми вітру, машин
і дихання коханої жінчини;
Бачу хмари, землю, димарі,
звірів і людей;
Мацаю речі, нюхаю запахи.
Я такий звичайний, що аж смішно—
І день мій розцвітає, як лотос.

П. ФИЛИПОВИЧ.

МОНОМАХ.

Дивився з вежі
На темний бір,—
Там слід ведмежий
І вовчий зір,

Там бродять тури
Удалені,
А дуб похмурий
Ковтає дні.

Дививсь і зброю
Стиска хутчій,
Соколів двоє
Враз на плечі!

Бичача шия,
Мов камінь — крик!
Не Візантія—
До степу звик.

Залізна шкіра,
Серце тверде,
На роги звіра
Не попаде!

О, Мономаше,
Ти не навчай,
Що щастя наше—
Покора й рай.

Зійдуть на попіл
Бліді ченці,
А спис і сокіл,
В твоїй руці!

Гремить відвага
На всі віки,—
Той крик варяга,
Той стиск руки!

ОЛЕНА ЖУРЛИВА.

* * *

Металом горно диха знов,
з вогнем ковтає власний гнів.
Все ллється й ллється з паші кров,
і грає спів, чугунний спів.

Біжать, хвилюються станки—
(невже станки згубили путь?):—
Хазяїн тут. З його руки
нитки до серця в такт ідуть.

Лунає спів скарбниць-машин:
«Ми—вічний рух, ми,—ритм юрби,
Господар в нас один, один—
Творець відваги й боротьби».

Металом горно диха знов,
коlesa в ритм і ремні в біг...
Ніхто цю владу не зборов,
ніхто не переміг!

ЛАДЯ МОГИЛЯНСЬКА.

КУПАЛЬСЬКІ ТРАВИ.

Я не забуду, як ви співали,
Зелені трави в Купайлин день!
Було повітря у день Купайли
Все золотее від їх пісень...

Що ви робили цієї ночі?
Куди дивились, що ви—такі?
Яке це диво відбили очі,
Такі прекрасні, такі палкі?..

А за рікою вже нас стрічало
Привітом місто у злоті бань...
Повстаньте, люди, у день Купайли!
Прокинься, місто, в піснях повстань!

E. VERHAEREN. *Les villes tentaculaires.*

ПОВСТАННЯ.

Вулиця в шаленому вирі ніг,
Тіл, плеч і голів,
Корчійно хапає за леза
Бажань, надій, млости й безуму,
Ридань і злости розпалених криць.
Вулиця кров'ю наллялася вщерть,
Спалахує злотом сліпучих зірниць.

Вся смерть

Встала в лякливих дзвонах дзвіниць,
Вся смерть, як сни, горілиць
Встала з вогнями, мечами,
З головами на вістрях рушниць,
Наче зі збитими без жалю квітками.

Кашель важких гармат,

Глушне гикання чорної рати
Лічать єдине гавкотіння годин.
Цифербляти на кривих перехрестях,
Наче очі заплющені віями,
Вибиті градом каміння:

Нема ні часу, ні хвиль

Для сердець божевільних і сміливих,
Для натовпу, що скинув свій хрест.

Сказ плигає, мов коні по преріях,
По купах каміння дикого.

Сказ розчинив усі двері з шаленими криками,
З бунтарською кров'ю в кожній артерії,

Блідий і запиханий

І такий страшний,

Що його момент натхнення

Вартий століть тяготіння,

Як варте доіння вагітне вим'я.

Все, що було в мріях колись,

Все, що сміливі голови

У майбутніх часах встановили,

Все, чим душі були озброєні,

Про що благали очі дідів,

Все, що розум людський загоїв,

Все, що мовчазно відкрив,—

Ці натовпи мільйонами рук своїх синів

Стопили в ненависть з силою.

Це святкують свято криваве,
Тут острах і радісний стогін змішався у лавах.
Люди проходять червоні і п'яні,
Люди проходять по мертвих тілах;
Салдати у касках блискучих, мов бані,
Забули, хто винен, хто правий;—скрізь жах.
Салдати втомились: спітнілі і мляві.
Народ химерний, жорстокий, завзятий
По купках трупів могутнім кроком
Невпинно рветься до нових перемог.

— Убивать, щоб творить, відновлять!
Нестримно, шалено хапать за мету
В момент божевілья і казу.
Убивать, або жертвою впасти,
Щоб одкрити дорогу новому життю!—

Ось палають будівлі й мости,
Криваві фасади на чорнім, небеснім тлі.
У водах каналів палають відбитки пожеж,
Уходячи вглиб до дна,—без меж.
Химерні дзвіниці в сліпучих іскрах
Величезними тінями городять місто.
Вогонь одкриває підійняті до неба руки веж,
Весело кидає в морок золоті головешки.
І криваві жарини стрибками могутніми
Скажено летять в невідоме майбутнє.

— Чує-ш? Постріли!...

Смерть машинально й точно
Сухою стрільбою важких рушниць
Валить людей горілиць.
Трупами мури засипати хоче;
Люди рядами падають, наче снопи.
Морочне мовчання перерв робить важкими бої.
Трупи розірвані кулями, наче в поразках,
Оголені постаті показують скривавлені м'язи,
І танцююче полум'я пожеж лихих
Кидає маски кривавого сміху на всіх.

І чорні важкі джмілі в повітрі викликають горе:
Хрипкі й жорстокі звуки шалених мес
Лунають в одчайних криках до самих небес,
Які тремтять, як море.
Дзвони гудуть, кричать і б'ють на чвалу і страх,
Як люто б'ються серця в боях.
І як голос лякливий рветься раптом,
Дзвін, що скажено вив, наче вовк,
У своїй палаючій башті
Замовк.

Ось публичні старі палаци й зачинені входи,
Колись там сиділи вампіри й душили народ.
І натовпи, наче хвилі бурхливого моря, руками, ногами
Ламають, зривають залізні брами.
З дзвоном злітають замки й запори,
Із скринь вилітають добра цілі гори,
Де хоронились закони й відозви;
І смолоскипи загрозливі
Іх в чорне минуле вогнями погнали;
В той час, як грабують комори, підвали,
З морочних балконів скидають людські тіла
І тільки помітно, як майне у повітрі задубіла рука.

По церквах панує великий жах:
Шибки оздоблених вікон, наче пір'я розсипав птах,
Лежать розбиті на землі.
Христос розіп'ятий в пітьмі
Вже зірваний з хреста
І на останньому гвіздку
Його підтримує пригводжена рука.
Чаші, де було миро,
Знищено кулаками й хулами повставшого звіря.
Хтось позмітав Святе з віктарів
І стежку з нього до самого входу провів,
— Ось чистий сніг—хтось кинув причастя
Під ноги сказу й шаленого щастя.

Золото вбивств і негод
Сліпучо блищить під зоряним поглядом.
Місто горить
І палає межіпланетним світлом;
Місто на вечірньому тлі
Рветься вогняним вінком в далечінь;
Вся ніч і весь шал
Зворушили життя підвалів
Так сильно, що навіть земля задріжала.

— Убивать, щоб творить, відновлять
Або впасти і вмерти!
Відкрий, або чоло розбить об двері!
А потім, хоча б і для других—весна і зелені грона.
І вічно кріз біг хвилин нас буде тягнути
Кудись в далечінь, зриваючи пута,
Ця сила велика, червона.

Перекл. Г. Шкурупій.

О. СОКОЛОВСЬКИЙ.

ПОЕМА ОДНОГО ЖИТТЯ *).

ПОСВЯТА.

В бурях війни, в громовицях повстань,
В темряві мук,
В безумі страт
Ти перейшов віковичну грань—
Ти захитав світову тюрму,
Пролетаріят!..

Хай ще кріпкий заворожений мур —
Він затремтить,
Він упаде—
В гromі руйнуючих бурь
Темряву вже освітив
Твій нездоланий день...

Вітаю його благовісні крила—
Вітаю твій порив,
Хоч... порвали вітри моє вільне вітрило,
І розбивсь корабель мій у грізному морі.

ВСТУП.

Вітаю вас, волошки сині,
В зеленім житі
Серед нив...
Я знову ваш... Навіки ваш однині,
Хоч кров'ю полита
Ота земля, що ви зросли на ній...
Я був у тих—
Що тут були убиті...
Але того, хто вбив їх, не клянущ
Бо він
Оці лани засіяв житом
І щиросердно привітав весну...

*) Редакція містить цю поему, як характерне з'явище перелому в настроях де-яких кол української інтелігенції.

Поглянь, поглянь праворуч і ліворуч—
Зелені хвилі—в обрій голубий...
А чи давно в оцих ясных просторах
Кипів жорстокий бій?..
Колись он—там, де острів волошковий—
Червоний прапор захитавсь і впав...
Лише на мить—бо міцно й гордо знову
Його повстанець-велетень підняв...
Гармати радісно вітали рідний прапор,
І він послав їм огнений привіт
І знов полинув урочисто й радо
Над морем темно-сірих свит...
Нестримно йшли вони—всеможні хвилі моря
Вперед, усе вперед—на ворогів...
Змарнілі, в бруді... Але хто поборе
Колишнього раба непереможний гнів?...
Од лану панського, од страховищ заводів
Вони злились, немов річки живі
І степом цим пройшли, наче повідь,
Вперед, вперед—за обрії нові!..
А ти zostавсь... Упав на лан безсило...
В смертельній тузі впав—лилася кров із ран,
Земля од бою довго стугоніла,
Стогнав зловісно вкритий трупом лан...
Чи ти згадав тоді—в останню мить, мій брате,
Світанок нашої жорстокої весни,
Коли з тобою в темну ніч царату
Ми поклялись іти на муки й страту,
Щоб стали вільними оці лани?..
Не скажеш...
Безум терору страшного
Тебе вжахнув, і у ворожий стан
Ти одійшов... Шукав чогось нового—
Невинного, безгрішного, святого...
А що знайшов?... Який покрив туман
Твою свідомість?... Як ти зміг іти
У чорних лавах зрадників, катів?...
А зміг... І вмер дочасно і безславно...
І кров'ю лани ці напоїв...
І там, де зранений на смертний лан упав ти,
Тепер жита і квіти польові...
Поглянь, поглянь праворуч і ліворуч
Зелені хвилі—в обрій голубий...
А чи давно в оцих ясных просторах
Кипів жорстокий бій?...
Зелене море тихо плеще в обрій,
Удалені біліють хмар вітрила...
Волошки в житі—наче сині зорі,

У світлій творчости земля спочила...
І легко так душі...
І знов я ваш, квітки, жита, лани,—
Хоч кров'ю чистою братів моїх полита
Ота земля, що ви зросли на ній.

На сході—в копальнях Сибіру —
За мурами вічних снігів—
Всеможне бажання і віру
В неволі ми берегли...
А захід здрігався од грому
В пожежах кривавих палав...
Руїну країнам, народам
Війна смертодайна несла...
А в чорних майстернях заводів—
В сталевому гимні машин—
Лунало—«Повстаньте, народи—
Пролетарії всіх країн»!..
...Страшним і відрадним змаганням
Була наша грізна борня:
Ми вірили в свято повстання
В світанок сліпучого дня.
Ми вірили: владно і грізно
Ударять незнані громи—
І всі, хто закутий в залізо,
Із темної вийдуть тюрми.

...В ті дні
Страшні,
Коли земля стогнала
Від гуркоту гармат,
Від зойків і плачів,
Тоді,
Коли душив
І слав на смерть царат,—
В той грізний час
Недовго ти побув між нас:
Тебе судили і заслали...
Як метеор,
Ти промайнув,
Як блискавка, прорізав,
Глибоку темряву тривожних буднів...
І в розпачі і горі,
Коли дізналися, що ти в брудній тюрмі,
Що на ногах твоїх ланцюг залізний,—
Питали ми:
Чи знов ти з нами будеш?..
Але не час
Було тоді безсило сумувати—

Зачерствіла душа в страшній борні...
Немало, знав я, з нас
Про тебе починали забувати
В ті грізні дні...
Лише одна—
Глибокі темні очі—
Забути не могла...
В надлюдському змаганні
Суворя, самотна
Свій хрест важкий несла—
Глибокий темний роспач—
Тягар свого кохання...

Така далека і рідна—
Мрійна весняна березка...
То тиха, як рання молитва,
То гостра, як лезо...
...Встала. Сказала: «Прощайте—
Ранком—знову до Вас»...
Було весняно в кімнаті
Аж поки вечір не згас...

І тої ж самої ночі—
Ти спав так спокійно і кріпко—
Почулися кроки ворожі,
Залізна скрипнула хвіртка...
Шпиг прослизнув по сходах
І владно гримнув у двері—
Різнув повітря льокайський голос
Жандарського офіцера:
«Одченіть! Негайно! Іменем закону!»
...Згромоздились чорні у темі коридору—
Сталеві очі дивились суворо...

.....
Наган! Наган—майнуло блисківнично,
І стисли пальці смертодайну сталь...
— Ех, високо прокляті вікна!..
— Ех, мало куль... замало куль, на жаль...

.....
Зазнали, зазнали хорти царату
В ту грізну зловіщу ніч,
Що однині—за рану—рана,
Бо гнів наш гострий, мов ніж...

...Несподівано, боляче гостро
Просто в серце вдарила звістка—
Його полонили вчора
У ворожому злому місті...

...О, серце, серце дівоче—
Не час безсило ридать—
Подолай безнадійний розпач,
Загартуйся в гарті страждань...
Без снів до ночі спав ти, як убитий.
Проснувся—місяць дивиться в вікно...
І спогадав чомусь, як там—на волі вітер
П'янив, як молоде вино...
Змагався цілу ніч—боров нудьгу й тривогу,
Нестерпно в серце бив злий брязкіт ланцюгів...
І важко так ступали скуті ноги,
Колись такі веселі й молоді...
Ходив, змагавсь до самого світанку,
Мов хижий звір об стіни бивсь німі...
І в вихорі думок лише рожевим ранком
Заплутавсь і знеміг...

Високі зловіщі мури.
Тюрма—як чорна мара.
Сторожа зла й похмура—
Жорстока, як сам царат.
Од стінки до стінки—сім кроків.
Під стелею темне вікно...
Заснути б... на цілі роки
Важким непробудним сном...
Настирливо грають куранти
На гранях нестерпних годин.
Тривожно б'ється об ґрати
Голуб, сивий як дим...
А поле таке зелене,
А троянди такі пахучі,
А поцілунки такі солодкі,
А весна—золотосиній сон.
Наречена жде нареченого,
Марніє, ллє сльози пекучі...
А стіни в'язниці—холодні.
Грають куранти на похорон...
Змовкли... А голуб тривожно, зловісно
Крилами б'ється об ґрати.
Клаптик весняного неба глибокий і чистий,—
Годі змагатись...

В жандарськім правлінні другого ранку
Полковник—старий Іуда—
Благає пожаліти себе і... зрадить,
А за це обіцяє роскути...

—Гаде брудний!.. вже висіло на ниточці
Гидке животіння твоє:
Жаль, що невлучно—у запалі—кинута
В голову Юди важке прес-пап'є...

Весело йти під конвоем
Знову—надовго—в тюрму...
Кинути виклик до бою—
Погляд в міщанську юрму:
«Ви, плазуни ненажерні,
Злата брудного раби!—
Я тільки іскра пожежі—
Вісник повстань світових»...

Конвой спинився коло брами.
Ти знов серед суворих стін...
О, скільки тут борців вмирало
За щастя нових поколінь!..
А ти—щасливий—вірив—прийде
Визволення, воно вже йде—
І ти роскутий вільно вийдеш
На свято волі молоде...

Тюрма-примара спить трівожно.
Розмірні кроки вартових...
А там далеко—паровози
Зовуть в простори степові...
І чутно в їх залізнім зові
Пророкування нових днів,
Коли падуть важкі закони
Під молотом робітників;
Коли у пориві всеможнім
Раби збудують світ новий...
Тюрма-примара спить трівожно,
Розмірні кроки вартових...

Од світання до смеркання—
До вечірньої зорі
Чутно брязкання кайданів
На тюремному дворі.
Темна тінь суворих мурів.
Двір зловіщий, мов труна.
З брами чорної похмуро
Хвиля в'язнів вирина...
Сірі постаті похилі—
Наче скутий кожний рух,
Наче йти їм вже несила...
На ногах—важкий ланцюг.

Хоровиті і землисті
Темні плями їх облич.
То уривна, то тяглиста,
Мов луна зітханнів, річ...
— Знов немає сонця... Хмарно...
— Ще раз... скоро вже кінець...
— І тоді я зник безкарно,
— Я—веселий мандрівнець!..
— Тяжко... Важко дихать грудям—
Мабуть це останній день...
— Там веселі завше люде—
Спіє жито золоте...
— Руки й ноги не закуті,
Нари—чисті і нові...
Хліба там дають два фунти...
Вартові-городові...
— І тоді я зник безкарно—
Грошей повний гаманець—
В чамайдані—цілі скарби:
Мілійонщик був купець...
Ех, гуляй, моя Анюта!—
За грошима—не жалкуй—
Годі вже над шитвом гнутись:
Знайдеш долю не таку!..
Мов примара—ходить кара—
Ніч за ніччю, день за днем...
Не спішиться, не шукає,
А нікого не мине...
— Син—Омелько плакав-плакав:
Татка з дому не пускав...
Жінка хвора—вийшов з хати—
Ніч беззоряна-глуха...
— Я сказав—«немає бога».
Піп питає: «як се так?
Ось посидиш у острозі—
Не хулитимеш Христа»...
— У директора в палаці
Повно всякого добра—
На заводі—діти плачуть,
Люд із голоду вміра...
... Миша в камері втопилась
У параші, у багні...
А була швидка—уміла
Лазить в пазуху мені...
— Тихше, тихше: глянь, як грізно
Вартовий зирнув на нас—
Браму знов замкне залізну
Скаже—«вже до льоуху час»...

Мов примара, ходить кара
Ніч за ніччю, день за днем...
Не спішиться, не шукає,
А нікого не мине...

Змовкли в'язні... Йдуть під муром,
Кожний тягне свій ланцюг...
Вартові вартують хмуρο—
Помічають кожний рух...
Брязкіт злий важких кайданів
Б'є в знесилені серця...
Од світання до смеркання.
Вже назавше. До кінця...

Ти чув отой брязкіт не завше:
Ти якось до нього привик,
Безодні страждання познавши
Зи довгий, за страдницький рік.
Та бачив, як гасли поволі
Широкі бадьорі серця,
Ти стежив, як холод неволі
Робив із людини мерця...
А смерти жорстокої жнива?
А страти криваві вночі?..
Невже пережити можливо
Те, що ти пережив?..
Щасливий!—ти міг одвернутись,
Як поруч товариш конав...
Ти міг—на хвилину—не чути
Прокльонів, благаннів, стогнань...
Душа твоя ніжна і мрійна
Не винесла б мук тих страшних.
Ти досі б став божевільним,
Як би одвернутись не міг...

А там—за мурами косила
Живі жита страшна війна,
І тихо плакала в безсиллі
Вдовиця молода—весна...
Руїни міст, колись рухливих,
Мов кладовища ті страшні,
Війна криваво окропила
І кинула... до нових жнив...
Ой, зійде божевільне збіжжя
На тій скривавленій ріллі—
Брат—брата, батька син заріже
За свято правди на землі...

В окопах, знесилені, в бруді
Сини світлосяйних країн...
Кому з них судилось вернутись—
Не згинуті в бурях боїв?..
Що-дня—серед них божевільні
Каліцтва і муки що-дня;
Війна—божевільний лицар—
На їх напустила коня...
І кінь той—велетень чорний—
Скаженим ударом копит
Руйнує мури і гори—
Означує лицарів слід...
І там, де скакне той лицар,
На чорнім зловіснім коні—
Кривавий лютує вихор
І хмари в пекельнім огні.

(Божевільні в окопах).

Перший: Знаєте, царь збожеволів—
Завтра не буде війни.
Скоро на панському полі
Наші брати і сини
Жито посіють на волі...

Другий: Христос, Христос
Прийшов на землю знов
І каже: «що се?»...
І каже: «Не убий..
Я заповідав вам любов,
А ви...
Стривайте ж!—Всі, хто вас послав
На цю війну,—
Будуть негайно розстріляні!..
Я сам почну,
Хоч і ніколи не стріляв...
Прийдіть до мене
Усі нужденні
І знесилені»...

Офіцер: — Смирно! Що се за галас?
Цитьте! Росходьтєсь! Негайно!

В божевільнім місті—божевільне військо.
Бенкетує безум у кривавих шатах...
А за містом стогне поле-бойовисько,
Зранені смертельно не хочуть вмірати.

У ворожому злому місті
В божевіллі війни і страждань

Невміруща жевріє іскра—
Передтеча всесвітніх повстань...
Ой, задзвонять дзвони на свято
Нечуваної досі борні,
І ревнуть по-новому гармати,
Пророкуючи радісний бій...
Знаю—ждеш ти величнього свята,
Урочистих визволення днів,
Щоб ізнов кохання розп'яте
Встало з мертвих у серці твоїм...
І томління тривожне незмірно,
І важкий чекання тягар—
Ти тяжко, смертельно втомилась
Од надлюдських темних змагань...
Але кожного ранку, сувора,
Затаївши незмірну печаль,
Ти ідеш на роботу бадьора,
І твій погляд гострий, мов сталь.
На заводі, де темні обличчя,
Де зігнувсь пролетар у ярмі,
Ти таємно і з вірою кличеш
До останньої встати борні.
І у поглядах—тихих раніше—
Наче відблиск майбутніх пожеж
Помічаєш ти щось таємниче—
Хоч твоє—але вічно чуже...
Розгоряється в полум'я іскра
Од вітрів таємничих нарад...
І в тривозі залізне місто,
Жде червоних примар-барикад.

В тюрмі, на третьому поверсі,
В самотній башті ти—один.
Колись сюди з веселим серцем
Прийшов ти світлий, молодий...
Минули дні... Одноманітно,
Нестерпно довго линув час,
І пережив ти непомітно
Весну життя... Твій запал згас,
Гарячий погляд став суворим,
Високий стан немов зігнувсь...
Важку печать поклало горе
На ніжні риси свіжих уст...
Але незломна, як раніше,
Глибока віра. Як колись—
Ти ждеш—неволі тьму проріже
Огонь визвольних блискавиць,
Гроза зруйнує грізні мури,

Тюрма-примара упаде...
І після грому, після бурі
Настане тихий, світлий день...

Чому як вечір ледве світить,
Як другий входить мов мара,
Ти не питаєш—хто він, звідки,
Чому так в очі зазира?..
Чому від себе ти не гониш
Страшну примару?.. мов у сні
Ти чуєш нечувану мову,
Гориш в пекельному огні...

Другий: Ти знов про неї мріяв, брате?
Вона вже не твоя—залиш:
Жінки живуть, щоб забувати—
Сумління їх—гнучкий комиш.
Колись тобі всміхались очі,
Але тепер... Скажи мені,
Яка з жінок кохати хоче
Мерця у кам'яній труні?..
...Не віриш, думаєш—кохання
Не тільки в безумі обійм?..
Ти: — Мовчи, не муч мене... Бажаю
Спочити від зловіщих снів...
...Згадаймо хутір наш над світлими ставками
У затінку густих лісів...

Другий: Дитинство світле... тиху ніжну маму,
Квітки, що я їх хлопчиком носив...
— Квітки? А ти ж казав недавно,
Що ті квітки на трупах поросли...
А мати?.. Що їй бідній дав ти,
Окрім нестерпних мук і сліз?..
І хто заплатить за безсонні ночі,
За безнадійний сум душі її?..
Чи може ті, що ти їх вирвать хочеш
Спід темного ярма катів?..
А знаєш ти, що хутір ваш щасливий
Безумний раб запалить уночі,
І мати-страдницю, знесиленую, сиву
На ліжку розіпнуть скривавлені ножі?..
Немає діла до твоїх страждань?..
Без ліку душ прекрасних і невинних
Згорить на жертovníм огні повстань?..
І те життя, що виросте на трупах
Замучених—і грішних, і святих—
Невже ж воно прекрасним раєм буде?..
Невже в той рай безглуздо віриш ти?..

Ти: — Залиш мене, залиш безумний і жорстокий,
Твоїй отруті не мене труїть—
Людина я і проти зла боротись
Без одпочинку буду до труни...
...Глибока ніч... Трівожно б'ють куранти,
Ридає вітер... Б'є в вікно крилом...
В знесиллі, в розпачу на темне ліжко впав ти
І спиш без снів глибоким мертвим сном...

Ранкове небо ледве світить,
Тюрма ще спить трівожним сном,
А вартовий уперто кмітить,
Щоб ти не глянув кріз вікно.
Бо він помітив, щось трівожне,
Щось неможливе:

В ніжній млі
Червоний прапор хтось всеможній
Підняв на гострому шпилі...
І над примарами будинків
Майнув крилом червоний птах—
Послав могутній грізний виклик
І владний заклик—до повстань.
На заклик той залізним риком
Ревнув завод... І в той же мент
В тремтінні пострілів і криків
Нервово гавкнув кулемет...
...Ще мить—розбудить порив грізний
Тюрму, що спить трівожним сном,
А вартовий—безумний—кмітить,
Щоб ти не глянув кріз вікно...

...Ой, була юрма божевільна,
Була від захвату п'яна—
Як з труни стількох поколінь
Урочисто виходили в'язні...
Прапорів червоне вітання
І рушниць привітальний грім
Злились в невимовнім єднанні
У величний визвольний гимн...
І юрма одностайним рухом
У натхненім екстазі, у сні
Підняла на могутні руки
Арештантів сірих, брудних...
А за рогом шпиг рудовусий,
Що нагадував Юду Іскаріота,
Подивився, зітхнув... усміхнувся
І з призи́рством сказав: «ідіоти».

За лавами—лави могутні,
За рядом—залізний ряд—
Робітник урочисто святкує
Революції чисте свято...
Червоні прапори—мов птахи,
Немов зовуть вперед—на грізний бій летіти,
На урочисті лави з вікон і високих дахів
Дощем стоцвітним падають весняні квіти.
...Безвусий хлопчик до плеча рушницю тисне,
Бадьоро йде, від захвату сп'янілий,
А поруч в такт революційної пісні
Прямує дід у рабстві посивілий...
І він з рушницею, бо свято—святом.
А будуть ще бої, і кров не раз проллється,
І не тому, хто бачив світ, у рабстві умірати—
Хто хоче волі—нагостріть багнети...
...І йдуть вони бадьоро урочисто—
Одною волею живе могутній колектив,
Ясні обличчя, погляди огнисті...
...У хвилях лав, в єднанні з ними—ти...
Твоя душа—частина й разом ціле.
Ти хвиля серед хвиль в могутнім грізнім морі...
Величню, міцно линуть грізні хвилі,
І рух той, мов стихія—необорний...
...Весняне сонце ллє потоки світла
І на багнетах зоряно горить...
Батьки і матері, діди і діти
Вітають рух визвольних прапорів.
... За лавами—лави могутні...
За рядом—залізний ряд—
Робітник урочисто святкує
Революції чисте свято...
Сяють багнетів леза,
Земля стогучно гуде,
І в душах в такт марсельези
Величня пісня росте:
«Хай падуть кордони і мури!
Війна смертодайній війні!
Світ новий народився з бурі,
Лад старий конає в огні...
Він загине від наших ударів
І не встане во віки віків.
Гей, вставай на бій, пролетарій,
На царів, на панів, на богів!..
Подолаєм насильство і смерть ми
У останній рішучій борні—
Хай живе свобода й братерство!
Війна смертодайній війні!»...

...Голубіє од пісні весінне небо...
Тануть на сонці прозорі хмари...
Сірий камінь будинків насупивсь вороже
І чекає гарматних ударів і крові...

На березі Дніпра самотня є оселя:
В дубовім гаї тихий світлий дім.
По урвищах ліси. За ними луг веселий,
Квітчастий степ під небом голубим...
А з ґанку прозір в далечінь глибоку—
Ген—на Дніпро, на золоті піски...
Габою ніжною покрив весняний спокій
На виднокрузі голубі гайки...
В прозорій тиші дзвоники блакитні—
Кус зозуля в присмерку гаїв...
Як те «куку»—безжурно й непомітно
Колись отут пройшли дитячі дні твої...

Ви тут зустрілись після довгих років
Безплідних поривів, змаганнів і страждань
І буйно розцвіло на берегах Дніпрових
Колись потьмарене, тепер ясне кохання...
Далеко—там в оновленому місті
Робочий мурував підвалини нові,
І світозорий стежив Будівничий,
Щоб новий дім повстав серед руїн...
А ви гуляли по зелених луках
Веселі, чисті, свіжі, молоді—
Неначе сном були колишні муки,
Неволею потьмарених годин...
Увечері, як захід червонився,
Як гасли в долині рожеві кораблі,—
На ганку тихому лиш вам щасливим снівся
Далекий рай майбутньої землі...
А дім старий самотню думав думу,
На синьому Дніпрі вставав легкий туман,
І в ніжнім присмерку у тихім лісошумі
Було спокійно, легко й світло вам...

Ви тут були три дні. А на четвертий ранком
Гукнув бадьоро білий пароплав—
І знов замовк надовго світлий ґанок,
І дім немов схилився, немов старішим став!..

На високій самотній башті
Нам чужі хвилювання земних перемог.
І п'яніє душа від пахощів
Неземних звабливих квіток.
Кохання світлою хмарою

Закриває шляхи земні,
Поцілунком немов потьмарений
Відгомін земної борні...
...І тобі в чарівнім сплетінні
Таємничих казок і мрій
Поволі стали чужими
Перехрестя земних доріг...
В світлосяйному сні кохання,
У казковій млі голубій
Ледве чув ти сурми повстання
Вже далекі, нерідні тобі...

«Любіться, мрійте, кохайтесь—
Уникайте смерти й борні—
Тільки нам на шляху не ставайте
Перешкод не чиніть!..
Бо назад — нема повороту—
Позаду брама тюрми...
На жорстокість, на кров за свободу
Раз назавше зважились ми».

Об мури башти б'ється море грізне.
Серцям закоханим не чутний той прибій.
Весна умерла. В городі залізнім
Ось-ось ізнов спахне кривавий бій...
Бо світ старий не вмер, бо він іще проснеться,
Жорстокий ворог затаївсь і жде...
І знов земля скривавлена здрігнеться—
Потьмарить зрада свято молоде...

Весна пройшла, мов синій сон.
Страшне минуло літо.
За похороном—похорон:
Без ліку зраних і вбитих...
...Убито батька на війні,
А мати тяжко хвора...
Очиці хлопчика ясні,
Чому ви стали в-осени
Такі глибокі і суворі?...
Прокляття вам, парламенти і установчі збори!..
Прокльон тобі, скривавлена свободо—
За це дитяче невикупне горе—
За погляд хлопчика суворий і голодний!

«Ви кажете—ждати і ждати...
Ви кажете—крови не треба...
А нащо ж війну прокляту
Ще й досі ведем ми?...

Ви кажете—сил не стане...
То що ж?... І знов у ярмо?...
Краще всі до останнього
За волю життя віддамо»...

...В палацах співи голосні,
І чара житні повна вщерть...
А там, у полум'ї війни—
Непереможна смерть...
Пророкування світлих свят,
Червоні прапори,
А крихти хліба нігде взять—
Працюй—святкуй—умри...

...«Всі продалися ватажки—
Усіх купив їх ворог...
Пождять же—гнів робітників
Спахне, як порох!..
На смерть усіх, що продались!—
Хай вибухне столунно—
Геть панський ваш соціалізм!—
Нехай живе Комуна!».

Тобі приснилася тюрма
І чорна варта біля брами.
Ти смерти ждав за чорними замками
І знов— визволення нема.
І снилось—в ланцюгах умер,
І смерть була немов сліпучий вихор
І від землі поніс тебе стокрилий вітер
У високості недосяжних сфер...

...Кружляли зорі в мрійному танку,
Огнистим птахом пронеслась комета...
І в захваті у блискавичнім леті
На мить забув ти розпач і тоску...
Лише на мить!..—кривавим самоцвітом
В тумані знов зажевіла земля,
І хвилі вершників огнем пожеж облиті
Потужно винеслись на Млечний Шлях...
Були вони усі на чорних конях,
Блищала грізно зброя золота...
А на шоломах їх—зірки червоні,
Огнистий серп і молот на щитах...
В натхненнім захваті, у пориві визвольнім
Іх вислала земля в незміряні світи...
І.. в той же мент здригнулася од болю,
Огонь пожеж криваво засвітив...
І вибухи, і постріли, і стони,

І скрегіт зброї—регіт сатани—
Злились в одно... Благання і прокльони
Столунним вихором нестерпно загули...
І ти побачив сірий камінь міста,
Оплутаний дротами барикад—
У божевільний наступ чорне військо
Неслось по вулицях, мов стоголовий гад...
...Тендитну дівчину з волошками-очима
У ніжні груди вдарив злий баґнет—
І згасли вмиць незміряні глибини,
І смерть потьмарила лице її ясне.
...Дітей під мурами—ридали сірі мури—
Розстрілював лютуючи салдат,
І безум помсти—необорна буря—
Гуляв обабіч барикад...
...А потім—грім... і зразу мертвий спокій—
Пройшлася смерть по борозні руїн...
І зникло знищене дощенту військо чорне—
Побідно вознеслись червоні прапори...
...І ти пройшов по вулицях кривавих...
І знов знайшов свою страшну тюрму—
Як і раніше—в'язні там стогнали,
Засуджені на вічну тьму...
З огидою і жахом над ворітьми
Червоний прапор ти раптово спостеріг
І в безумі прокляв ти владарів новітніх
На сірий камінь пав і в розпачу знеміг.
...І снилось далі—на страшних руїнах
Лежав самотньо твій счорнілий труп...
І ось почув ти мов якесь тремтіння—
Неначе вознесіння творчих рук...
Сліпуче сонце бризнуло промінням—
І розірвало чорний мур п'їтьми.
Навколо глянув ти прозрілими очима—
І не було вже чорної тюрми.
На свіжій зелені блищали діаманти
Ранкової весняної роси,
І море трав спокійно хвилювало—
То був навколо степ величної краси,
Небес високих голубе склепіння
І хмар прозорих тихий ніжний рух
Були неначе в перший день творіння—
В час вознесіння творчих рук...
.....
Стражданнів чара повна вщерть—
До бою, до повстання!..
Вони несуть нам жах і смерть
І владу злих тиранів...

Повстанці—хмари чорних страт—
Вони мов божевільні...
— Вони раби. Ім кожний брат,
Хто хоче бути вільним...
— Вони жорстокі і брудні,
Вони—новітні гуни...
— Вони повстали до борні
Під прапором комуни.
— Вони проллють невинну кров,
А ватажок їх—зрадник,
— Мета їх—ніжність і любов,
А засіб—барикади.

Немов імла над кратером вулкану,
Над велетнем-заводом—дим...
Ось вибухне огонь, мов гасло до повстання,
І лава потече потоком огневим...
Але мовчить вулкан, мов набірає сили,
Замовк завод—неначе гасла жде...
Які думки твій стан стрункий схилили?
Чому так тихо, так безсило йдеш?...
Поглянь на тих, що йдуть у двір з роботи—
З них кожен, як вулкан: хвилина промайне,
Ударить грім—і сили вибухові
З сердець їх вирвуться руйнуючим огнем...
Як лава в глибині могутнього вулкану,
Як у туманностях енергія тяжінь,—
Росла віками міць та нездолана
В серцях робочих поколінь...
І час настав—бо довго ждало людство,
Бо гнів рабів уже не знає меж—
Встає сліпучий день всесвітніх революцій,
Сконає гніт у вибухах пожеж...
Колись—давно!—ти ждав і вірив—буде—
Тепер—стоїш безсилий і чужий...
І несвідомий жах тобі стискає груди
Перед безмежністю стихій...

.
Вони були мов божевільні.
Вони були, як повідь в час грози...
І, як громи, тобі у груди били
Обурені могутні голоси:
«І ти продавсь, і ти ганебно зрадив!..
Ти—той, що блискавкою був,
Що шлях нам показав кріз темряву царату
І перший нас позвав на грізну боротьбу...
Прокльон тобі, прокльон!—однині ти наш ворог!...
І стихло все на мить... Ти побілів, як сніг...

Були ворожі погляди суворі,
І ледве зміг ти їм сказати: «Ні—
Я не продавсь»...

І знов могутній вибух,
І знову голоси: «Продавсь!.. продав»!..
І підійшов один... І ніж несамовитий
Як блискавка майнув... І ти упав...

...«Хай буде кров, і смерть, і муки душ невинних,
Нехай земля здригнеться знов і знов,
Хай буде кров і смерть, коли прийти повинно
Лиш після них братерство і любов»...

Довго не гоїлась рана.
Плакала мати, томилась кохана...
А за вікном осінь золотила ліси...
Що-ранку вкривав серпанок туманів
Дніпро, і лани, і жовті піски...
А в південь світило (не гріло вже) сонце
І тихо тужливо скрипіли віконниці
Од вітру, що ливув з осінніх степів...

Лежав ти і стежив, як бабине літо
Кружляло-літало за світлим вікном.
І море глибоке ясної блакиті
Таким недосяжним, далеким було...
Снувались і гасли, мов спогади давні,
Тривожні нерівні і тъмові думки...
Ти був у полоні кривавих туманів,
У путах німої, сліпої нудьги...
А в ніжній далекій осінній блакиті,
В прозорій спокійній ясній глибині
Літало-втопало бабине літо...
І мріяло знову в блакитному сні...

І вечір приходив, і слалися тіні.
В кімнаті густішала сіра імла...
Знесилений—чув ти знайоме тремтіння,
Мов рух невловимий чийогось крила...
І хтось велетенською кидав рукою
Тебе у пустелі гарячих пісків...
І трупом лежав ти безсилий і кволий,
І ніч була довга, як безліч віків...

Кохана була з тобою весь час
(Безсонні ночі, безнадійні),
Її страждання і горіння,
Здавалось, ти не помічав...

І раптом раз—в ранковій млі—
Ти одповів на поцілунок,
Погладив ніжно білу руку
І щось сказав про чари злі...

...І з того дня
Суворий час погнав коня
На бій страшний, на герць останній,
Щоб одбулося з мертвих встання
І вмерла ніч од сяйва дня...

Встав ти з ліжка надто спокійно
І надто спокійно вийшов на ґанок...
Вкрили Дніпро осінні тумани...
Чутно, як стогнуть в змаганні хвилі...
...Довго сидів нерухомий на ґанку,
Очі суворо дивились в імлу непроглядну...

Другого ранку зібрався раптово до міста,
Довго благали кохана і мати...
«Ну бо, не плачте—сказав ти—чекайте—
Скоро подам вам про себе звістку»...
І пішов імлистими полями
На останній герць, на бій страшний,
Ой, впаде кохана у нестямі—
Мати стисне руки в розпачу німім...

Місто в темряві тоне.
Послухай—то не ридання:
То ледве чутно стогнуть
Залізо і камінь...
Остання ніч лягає вічною гранню—
Кордоном життя й смерті—
О, місто чорної влади кайданів!—
Завтра остання жертва...
Залізо і камінь стогнуть...
Доля-ніч нечутною ходою
Ходить по мурах і кропить,
Кропить місто мертвою водою...
Колишні владарі, засуджені на загибіль,
Стануть ранком на захист півмертвого міста
Сліпою безглуздою силою
Проти мечів огнистих...
І ти—колишній вісник встання із мертвих,
Переляканий громом руйнуючих бурь—
Падеш даремною жертвою,
Захищаючи мертвий мур...
Міркуй, міркуй над безглуздими планами

Припинить страшну тобі повідь...
Втішайся, безумний, що ти незаплямлений
Невинною кров'ю—
В темне—навіки—вікно твоє
Непереможно твердо
Дивиться ніч беззоряна—
Доля-смерть...
Залізо і камінь стогнуть...
Доля-ніч нечутною ходою
Ходить по мурах і кропить
Кропить місто мертвою водою...

Умри, згори, жовтоблакитний Київ!..
Палай, лютуй, пожежа світова!—
Вже шле свої вітри—війська революційні
Червоно-зоряна Москва...
Нехай дмухнуть потужно і криваво—
Нехай лютує животворча лютя!
А всі, хто каже про любов лукаво—
Нехай умруть...

...А чого ж немає червоного прапора?...
— Що ж—на війні, як на війні:
Червоні—вони,
А ми білі... Так вже трапилось...
...Годі, годі!..
Розмовлятимем потім—
До зброї!.. до бою!—
Ворог у наступ іде—
Гей!—
До зброї, до бою!..

На широкому, на розлогому полі—
Там, де Дніпро повертає на схід,
Помірялись білі з червоними
У жорстокій кривавій битві...
Білий змій був на смерть поранений,
А Червоний Лицар од бою виріс...
Багато червоних у змаганні загинуло,
Але ти? Скажи мені: ти?
Ті умерли під прапором рідним,
Ті—боролись за діло святе...
А ти... допоміг Змієві Білому
Змагатися зайвий день.